

קרבנות טנהיים

רס"נ אברהם

הקדמה

חלק עיקרי של קרב ההבקעה של אוגדת טל ב-5 ביוני 1967, שהשתרע מחאן-יונס עד אל-עריש, התחולל בפתחת רפיח — בה התרכזו עיקר כוחה של דיביזיה 7 המצרית.

אין עניינו של מאמר זה במכלול הקרב האוגדתי, כי אם בקרבות טנקים אחדים שנערכו בפתחת רפיח. לפיכך אל נא יראה הקורא בתיאורים דלהלן את מכלול סיפור-הקרב של האוגדה, שכללה גם חרמ"ש, צנחנים רכובים על זחל"מים, ארטילריה ומטוסים. יש בתיאור קרבות הטנקים — חמישה במספר בקרב על הפתחה — עניין רב למפקדים בשריון, העשויים ללמוד רבות מן העימות בין טנקי „סנטוריון” ו„פטון” ישראלים — לטנקי „טי-34” ו„סטאלין” ותותחים נ"ט מצריים.

תיאור כללי של קרב ההבקעה*

בקרבת שנתחולל ב-5 ביוני 1967 ניתן להבחין ב-5 שלבים עיקריים. בשלב א' התייצבה חטיבה ש', בפיקודו של אל"מ שמואל, בעורף מערך הפתחה, מצפון-מזרח לה, לאחר שנעה באיגוף ימני — גברה על שתי חטיבות פלשתינאיות — דרך ח'אן-יונס ורפיח, תוך התגברות על קשיי שטח בנוי ומעובד; חטיבה צ', בפיקודו של אל"מ רפול, נעה במקביל לה, מדרום למערך הפתחה, יצרה עמו מגע ונעה לכיוון דרום במטרה לאגפו. חטיבה מ', בפיקודו של אל"מ מן, נמצאה עדיין בעתודה.

בשלב ב' גברה חטיבת ש', לאחר קרב קשה על מערך חטיבה 16 המצרית באיזור הצומת ומצפון לו; חטיבה צ' השלימה את איגוף המערך תוך השמדת כ-10 „סטאלינים” והתייצבה מדרום-מערב לו. חטיבה מ' נעה בעקבות חטיבה צ' בציר דרב-אל-מלחת שבגבול הדיונות.

בשלב ג' התפצלה חטיבה צ'; גודד צנחנים שנע לעבר מערך חטיבה 11 המצרית ניהל קרב קשה, ונעצר במערך האויב עד שעות הערב. פלוגת הטנקים שנעה לפני גודד זה נותקה ממנו, וניהלה קרב עם „סטאלינים”; הגדוד השני, עם פלוגת טנקים אחרת, הגיע לאיזור כפר שן (במקביל לכוחות חטיבה ש' שנעו מערבה), ומגן נ"ט שבמקום הושמד על-ידי „סנטוריונים” של ש' ו„פטונים” של צ'.

בשלב ד' הגיע עיקר גודד ה„סנטוריונים” לאחר

שפרץ דרך מערך הג'יראדי למבואות אל-עריש. אותו זמן נע גודד ה„פטונים” לאחור, לסייע לחטיבה צ'. אולם משזו גברה בעצמה על קשייה, חזר והבקיע דרך הג'יראדי וחבר עם ה„סנטוריונים”. לאחר מכן החזיקה בג'יראדי חצי פלוגת „סנטוריונים” של סרן עמיר בשליטת מפקד החטיבה. חטיבה צ' סייעה לכבוש את איזור הצומת, שאליו הגיע גם גודד החרמ"ש של חטיבה ש', ואז חבר מח"ט צ' ועמו מספר „פטונים” עם גודד הצנחנים המנותק שמדרום לו.

בשלב ה' נכבש מערך הג'יראדי בשלישית, על-ידי גודד החרמ"ש של חטיבה ש', ודבר זה איפשר לדרגים המנהלתיים של החטיבה להגיע אל הטנקים שבאל-עריש. באותו זמן הגיעה חטיבה מ' מדרום לג'יראדי, לאחר מאבק קשה בחולות וללא דלק, וגם היא הושמה בכוננות לסייע לכיבוש יעד זה. חטיבה צ' התארגנה בצומת להמשך הלחימה.

קרב זה התאפיין במיוחד בשתיים:

ראשית, הגישה העקיפה, שבאה לידי ביטוי בתכנון הקרב ובמסע ההתקרבות של חטיבות ש' ו-צ', ושנית, ההתמדה בדחיפת הטנקים קדימה לעבר היעד המערך כתי, הוא העיר אל-עריש גם אם מאחור לא טוהרו שטחים עד תום, והיה הכרח להילחם עליהם שנית.

השאיפה להשגת היעד המערכתי באה היטב לידי ביטוי גם בדבריו של אלוף טל, מפקד האוגדה, בתדריך שנתן למפקדי הכוחות לפני היציאה לקרב, ובו אמר בין השאר:

„...עכשיו, כשהתכנית ברורה לכולנו וכל המהלכים הרשומים על המפה ידועים, אני רוצה לומר לכם עוד כמה מלים. כאשר יתחולל הקרב, שום דבר לא יקרה בשטח כפי שהוא מסומן על המפה. הקוים והחיצים יהיו אחרים לגמרי, אבל דבר זה אינו צריך לרפות את ידיו של איש, מכיוון שהקרב אף פעם אינו מתפתח לפי החיצים על המפה.

„דבר אחד צריך להתרחש בדיוק לפי המרשם — העיקרון והתפיסה המונחים ביסוד קוים אלה. כולם יסתערו, כולם יחדרו ככל האפשר יותר לעומק, בלי לשים לב לאגפים ולעורף. כל מי שיאבד את הקשר, וכל מי שלא יראה את כוחותינו, חייב להמשיך ולהסתער, תוך ידיעה שגם היתר עושים כמוהו...”

הקרקע

פתחת רפיח, שבה עוסק מאמר זה, היא המשך גיאוגרפי ישר של מישור רצועת עזה שמצפון לה — ומישור באר-שבע שממזרח לה. צורתה כעיץ משפך שבסיסו הרהב (כ-15 ק"מ) באיזור צומת רפיח. והוא הולך וצר, עד הצטמצמו לרוחב

* להכרה כללית של הקרב — ראה גם מאמרו של אל"מ מ' פעיל, „מערכות” קצ"ג, יולי 1968.

בפתחת רפיח במלחמת ששת הימים

הדיביזיה ויחידות דיביזיוניות התמקמו בשייח' זוייד, חטיבה ארטילרית בין המערך הקדמי לעורפי — בחולות כפר שן* . למצרים היו באיזור קרב ההבקעה כולו 100 טנקים, מתוכם בפתחה — 56. כוח זה שווה בגודלו כמעט לחטיבת-טנקים מצרית, אולם הוא לא היה מרוכז באגרוף-שריון אחד, כי אם מפוצל לשלושה: —

א. גדוד טנקי „טי-34“, שכלל 17 טנקים של חטיבה ממוכנת 16, היה ערוך למן — מערבית למחנות רפיח, עד מדרום וממערב לצומת.

ב. גדוד טנקי „סטאלין-3“, שכלל 21 טנקים, נמצא תחת פיקודה של חטיבת חי"ר 11, ונערך באיזור גוז'אל-רעד כלהלן: פלוגה (7 טנקים) בקדמת המערך בחפרות נ"ט, ויתרת הטנקים — ממערב לחפרות החי"ר.

ג. גדוד-טנקים דיביזיוני 213, שכלל 18 טנקי „טי-34“, נמצא תחת פיקודה של מפקדת הדיביזיה, כעתודת-השריון שלה. שלא כיתר 2 הגדודים, היה גדוד זה ממוקם מלכתחילה בחפרות נ"ט על גבעת תל-אבו עלין, כ-600 מטרים דרומית לכביש מסורה-אל-עריש, מזרחית לכפר שן. הטנקים נערכו בצורה זו במערך הקו השלישי של הפתחה שבשייח' זוייד, אשר ניצב כציר חוסם כלפי מזרח וכלפי דרום.

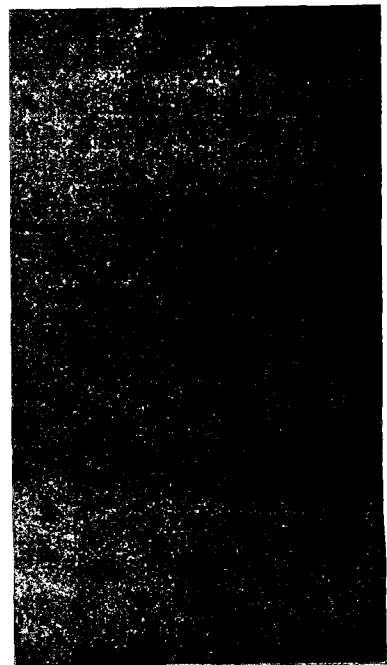
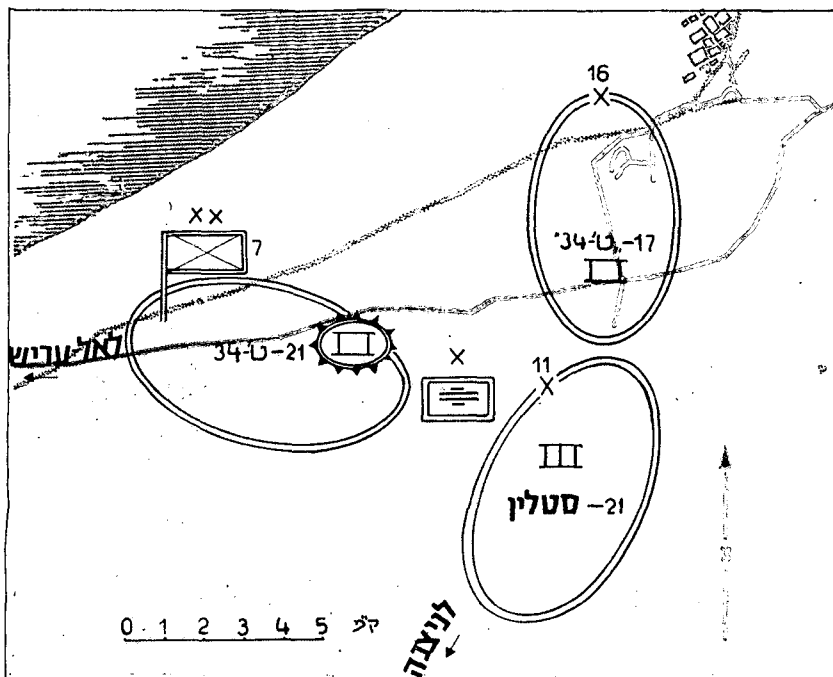
* יתר כוחות הדיביזיה נערכו מערבה לפתחה, לאורך ציר רפיח-אל-עריש.

של עשרות-מטרים אחדות בלבד באיזור קבר עמיר שממערב לכרום-אש-שייח' (שייח' זוייד). מצפון, מדרום וממערב לפתח זה משתרעים אזורי חולות בלתי-עבירים. קרקע הפתחה עצמה, לעומת זאת, היא מישור מוצק, מכוסה שכבת-חול דקיקה, ללא קפלי-קרקע מיוחדים, להוציא גבעות-חול הניתנות לעקיפה. השטח מכוסה צמחיה כולל עצים ושיחי קיקיון ובקתות בדואים. כל אלה מאפשרים הסוואה ומסתור טובים. מרבית השטח מעובד על-ידי בדואים מקומיים ותושבי רפיח. במושגי השריון, ניתן להגדיר את האיזור כמאפשר תנועת שריון ותמרונ.

בשל מקומה בדרום הרצועה, מהוה הפתחה קו-היערכות טבעי ראשון למגן עליה כלפי מזרח, אך הגנה עליה מחייבת פריסה מקסימלית של הכוחות עד לגבולות הדיונות, כדי לסגור את הפתחה.

האויב

כוחות דיביזיית החי"ר 7 המצרית, נערכו בפתחת רפיח בהתאם לנתוני הקרקע הללו. 2 מחטיבותיה של הדיביזיה נפרסו לכל רוחב הפתחה, לאורך כביש רפיח-ניצנה, למן אל-מג'רונתיין שמצפון לצומת רפיח, עד גבול איזור הדיונות בדרום. מצפון נמצאה חטיבה ממוכנת 16, ודרומה לה, מאיזור גוז'אל-רעד, נערכה והתחפרה חטיבה מוקטנת חי"ר 11. מאחורי ריקה, על-יד הכפר שן, נמצא המגנן הנ"ט הדיביזיוני; מפקדת

מזרה. הוא לא פתח באש עד שווידא אצל המג"ד, כי אין באיזור טנקים ישראלים. תוך כדי כך שיפר את עמדותיו, אולם אז הבחינו בו ה"סטאלינים", ופתחו באש בלתי-יעילה. לאחר מכן נעלמו עד מהרה מעיניו.

עתה חשש עין-גיל פן יאוגף מדרום, והורה למפקד מחלקה מס' 3 שלו לתפוס עמדות מדרום לו. בתוך הדיונות; ואכן, זה הצליח ליצור מגע עם ה"סטאלינים" בטווח 1.000 מטרים. במקביל קיצר המ"פ את הטווח, והגיע עם 4 טנקים נוספים מצפון ל"סטאלינים". בעלותו לעמדה גילה 6 מהם בטווח 1.000 מטרים ממנו, חלקם באגפו וחלקם עומדים כשאחוריהם אליו. תוך דקות ספורות חוסלו כל ה"סטאלינים" שבשטח.

בקרב זה, בו הושמדו כ-10 "סטאלינים", השתתפו 9 "פטר-נים" מצדנו. לאחר סיום הקרב כינס אליו המ"פ את מחלקה מס' 2, לה אבד טנק אחד שנפגע באש נ"ט בשלב התנועה אל כוח המ"פ, והמשיך עם כל הפלוגה בתנועה מאובטחת, עד הגיעו, בשעה 1200 בערך, אל מדרום להצטלכות הכביש עם מסילת-הברזל, ממערב לשייח' זוייד, מקום בו עמד בית-הולים שדה של הדיביזיה המצרית. כאן עלה טנק נוסף על מוקש. רק משהגיע עין-גיל למקום חודש הקשר שלו עם המג"ד, שנותק לפני כן. טעותו התבררה לו, והוא נשאר במקום עד שהצטרף בשעות אחר-הצהריים אל כוחות חטיבה ש'. אבודותיה של פלוגת עין-גיל בטנקים עד אותו שלב היו 3 "פטרונים", 2 שעלו על מוקשים ו-1 שנפגע ונשרף מאש נ"ט.

הופעת ה"פטרונים" של עין-גיל וה"סנטוריונים" של אהרון (ראה להלן קרב 3) בתוך היחידות העורפיות של הדיביזיה, ומ-אחורי מפקדתה, תרמו לא במעט להמשך התפתחותו של הקרב.

קרב 2 - קרב הצומת הראשון [1200 - 1300 לערך]

הקרב הראשון והעיקרי נגד חטיבה 16 המצרית, על גדות טנקי ה"טי-34" שלה, ניטש בין השעות 1200-1300. בקרב זה, שהחל בהיתקלות כוח-הסיוור והסתיים בהתקפת-מלקחיים חטיבתית, נטלו חלק גדוד ה"פטרונים" של חטיבה ש', בפיקודו של סא"ל אהוד אלעד ז"ל, כמחצית גדוד ה"סנטוריונים" שלה ופלוגת הסיוור.

בשעה 1200 ניצב מח"ט ש', אל"מ שמואל, על-יד מגדל-מים שממערב למחנות רפיח. עמו נמצאו הסמח"ט, ולו כשתי פלוגות מוקטנות "סנטוריונים" ופלוגות סיוור פחות צוות מתוגברת ב"פטרונים". גדוד ה"פטרונים" עסק עדיין בטיהור המערך שמקיף את העיר רפיח, והתקדם ב-2 זרועות אל

* ראה גם המאמר "כוח-משימה משוריין" מאת אל"מ (מיל') י' גר-נית, מפקד הכוח, בחוברת זו עמ' 12.
** יצויין, כי גם הוא וגם המג"ד סברו במשך הקרב, כי הם לוחמים נגד טנקי "טי-34".

החל משעה 0815 התקדמה אוגדת טל לעבר הפתחה, בשתי זרועות. מצפון — דרך ח'אן-יונס ורפיח — התקדמה חטיבה ש', ובה גדוד "סנטוריונים", גדוד "פטרונים" ופלוגת-סיוור מוג' ברת בטנקים. מדרום — בציר דרב-אל-מלחת שבגבול הדין-נות — נעה חטיבה צ', רכובה על זחל"מים. תחת פיקודה של חטיבה זו היו גם גדוד "פטרונים", וגדוד סיוור מאולתר המכונה "כוח גרנית" * על שם מפקדו, שכלל אלמנטים של סיוור, חרמ"ש ותול"רים, ופלוגת "פטרונים". חטיבה מ' נמצאה מאחור, בעתודה.

תפקידו של כוח גרנית היה ליצור מגע עם חלקו הדרומי של מערך הפתחה, ואחר-כך לבודד את שדה המערכה כלפי דרום. בשעה 0900 לערך הגיעה היחידה המובילה של כוח גרנית לקרבת ציר רפיח-ניצנה, ושם נתקלה לראשונה בקצה מערך הפתחה. באש נ"ט מצרית נפגע הטנק של מ"פ ה"פטר-נים", סרן אמנון ועלה באש. כאן התפצל כוח גרנית, וחלקו נע דרומה למילוי המשימה של בידוד שדה המערכה. גם חטיבה צ', שבראשה נע גדוד ה"פטרונים", עזבה עתה את דרב-אל-מלחת. הטנקים, ואחריהם הזחל"מים, משכו דרומה לתוך ציר המוביל בין הדיונות, על-מנת להגיע אל עורף המערך המצרי.

עוד הם נאבקים בחציית הדיונות, והמצרים הבינו כי מתארגנת התקפה באגפם השמאלי. לפיכך נשלחו בשעה 1100 לערך, כ-10 "סטאלינים" להתיצב בקו גבול הדיונות.

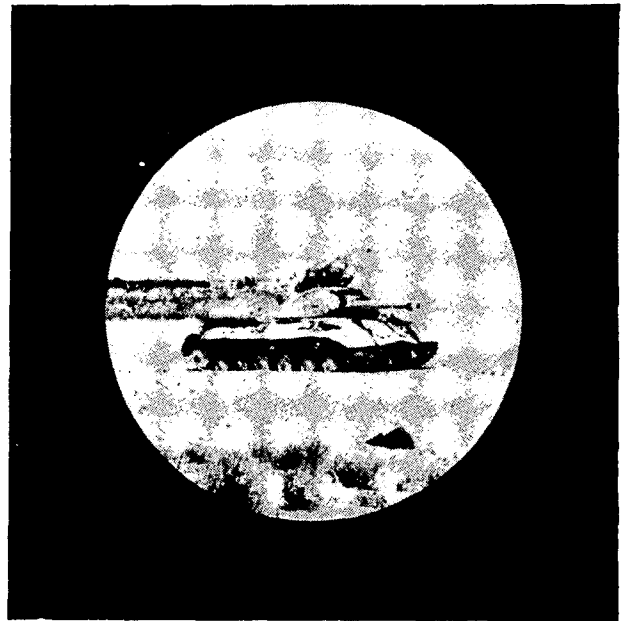
פלוגתו של סגן עין גיל, שיועדה בתכנון הקרב לרתק את חזית המערך המצרי ואחר-כך להצטרף לגדוד הצנחנים אשר יבוע לאורך ציר הכביש, נעה גם היא עם יתר כוחות צ'. משהתברר כי כוח גרנית נתקל, נשלח עין גיל לכיוון מערב, כדי לבצע את משימתו — ריתוק חזית המערך, וכן כדי לסייע לכוח ה"פטרונים" של אמנון, שנתקל באויב. עין גיל נע עם פלוגתו עד הגיעו למרחק של כק"מ וחצי מן הטנק של אמנון, ממנו היתמר עשן.

על מנת שלא לספוג אבדות, פרס עין גיל את הטנקים שלו, והורה לסגנו לאבטח עם מחלקת טנקים את אגפו הדרומי. הוא עצמו, עם יתרת הטנקים, ניהל קרב-אש והסתער על יעד האויב, בחיפוי מחלקה אחרת. תוך-כדי כך המשיך וחצה את ציר כביש ניצנה-רפיח; כאן עלה אחד הטנקים של פלוגתו על מוקש. עין גיל לא הבחין בכך שחצה את הציר, שלא היה עתה יותר מאשר דרך עפר.

בהימצאו מערבית לציר, ועמו טנק נוסף, הבחין ב-2 "סטאלינים" ** במרחק 1.500 מטרים ממנו, הגיעים לדרום-

לשמע קולות הקרב, קידם המח"ט את מפקדתו עד לכדי ק"מ אחד מן הצומת. לפני כן הורה לסגנו לנוע למשימתו, אולם כשהופיעו ה"סנטוריונים" בתוך השטח התעורר כל המערך המצרי שהיה מוסווה היטב וכלל חי"ר בחפרות, טנקי "טי-34", תותחים נ"ט וארטילריה. המח"ט נוכח לדעת כי מולו נמצאת חטיבה שלמה, שמערכה משתרע למן גבול חולות הים שבצפון — עד השטח שמדרום לצומת. משום כך "שלף" את סגנו מתוך השטח והורה לו להתייב באיזור הצומת והכביש המוביל לאל-עריש, ולמג"ד ה"פוטונים" הורה לנתק את המגע, לנוע ולקפל" את מערך האויב כלפי דרום. הסמח"ט הגיע לצומת ומשם ניהל קרב אש עם טנקים ונ"ט. מג"ד ה"פוטונים" הבין את חומרת המצב, ונע קדימה קודם לבדו ואחר-כך עם כוחו. תוך כדי תנועתו זו מצא עצמו בשטח נחות שבו התקשה לתפוס עמדות, והיה נתון לאש של קבוצת טנקים ותותחים נ"ט שירו בקבוצות והיוו סכנה ניכרת, ואכן כבר בתחילת התנועה נפגעו 2 "פוטונים".

עתה נכנס לתמונת הקרב סמג"ד ה"פוטונים", רס"נ חיים, שהיה באגף הצפוני, בגבול הדיונות, ועמו כפלוגה וחצי מעורר בת מפלוגות שונות. הקשר שלו עם המג"ד לא היה תקין, אך הוא "קרא" את הקרב, נע קדימה עם כוחו ועד מהרה הגיע לעורף האויב, והשמיד 4 טנקי "טי-34" שעמדו דרומית לו בטווח 1.000 מטרים, וירו על כוח המג"ד. לאחר מכן המשיך כוחו לנוע, תוך כדי ירי על חי"ר ותותחים נ"ט. עד הגיעו לכ-1.000 מטרים מכוח המג"ד; אז נצר את אשו, ואפשר למג"ד להתקדם. ה"פוטונים" נעו עתה ב-3 גופים: כוח המג"ד, כוח הסמג"ד, וכוח בגודל של מחלקה שנע באיגוף מערבי עמוק יותר. ה"פוטונים" לחצו מעתה מצפון, בעוד שמדרום נלחמו ה"סנטוריונים" של הסמח"ט שהסתערו לאורך הכביש.

הטנקים המצריים שפעלו ותימרנו מצפון לצומת, באיזור הצומת ומערבה לו, נפגעו על-ידי כוחותינו, אם מטוחים גדולים יחסית ואם מטוח של עשרות-מטרים אחדות. לא אחת אירע, כי מפקדים ישראלים היססו לפני שירו על טנק מצרי, עד אשר לא זיהו בבירור כי אין לפנייהם טנק משלנו. הסמח"ט הפעיל גם סיוע ארטילרי שביקש מהמח"ט, והשתמש לשם כך ב-2 טנקים מצריים פגועים, כנקודת ציון.

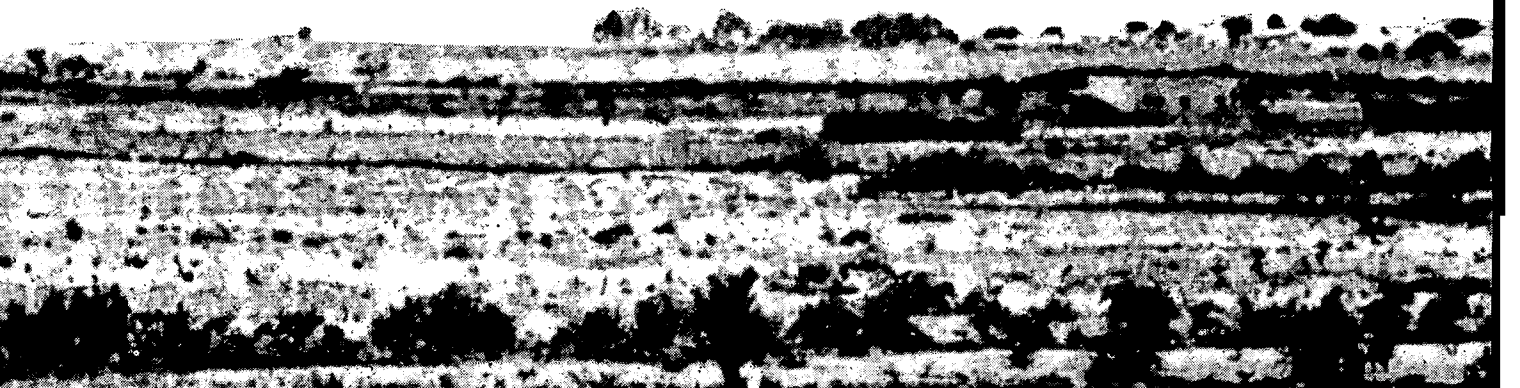
בקרב זה, שבו חוסלה חטיבה מצרית 16 מאיזור הצומת וצפונה ועיקר גדוד-הטנקים שלה, נפגעו גם טנקים ישראליים: 9 "סנטוריונים" ו-5 "פוטונים", רובם מאש תותחים נ"ט או בעלותם על מוקשים.

מספר סמל חזק, מפקד טנק בכוח סמג"ד ה"פוטונים", על הקרב בצומת: "..... באנו ממערב ותקפנו את מוצבי רפיה

קצהו המערבי של המערך. יתרת גדוד ה"סנטוריונים", בפיקוד המג"ד, נמצאה בתנועה מח'אן-יונס לרפיה. עד כה סיימה החטיבה את עיקר משימתה, אולם מפקדה החליט שלא להמתין להתארגנות כוחותיו, ונאמן לשיטתו ולהנחיות מפקד האוגדה, החליט לנוע מיד ליעדו הבא — שיח' זויד.

ההערכה המוקדמת היתה, כי חטיבה 16 המצרית פרוסה מדרום לצומת כשהצומת מהווה את קצה הצפוני; אך השקט ששרר באיזור בהגיע אליו מח"ט ש' לא רמו על נוכחות אויב כל עיקר. לפיכך הורה המח"ט למ"פ הסיור לנוע עם צוות אחד על הכביש לעבר הצומת, כדי ליצור מגע עם האויב שבצומת. לצוות השני הורה להוביל את כוח הסמח"ט אל תוך שביל האוגף את הצומת, מצפון לו.

בהגיע צוות הסיור שבפיקוד המ"פ לצומת, נפתחה עליו אש נשק קל ונ"ט ממוצב פלוגתי מצפון לצומת וכן הופגז באש ארטילרית. המ"פ שנקלע למצב קשה, החליט להסתער על המוצב הפלוגתי שמצפון לצומת, והמשיך בכך גם לאחר שנוכח כי עלה על שדה-מוקשים. תוך כדי ההסתערות וחיסול ההתנגדות, השמידו הטנקים שעמו 3 טנקי "טי-34" של האויב. הצוות השני, שאמור היה להוביל את כוח הסמח"ט, נע לבדו — ונקלע גם הוא לאש. לאחר קרב שנמשך כ-20 דקות, נחלצו שני הצוותים דרך שדות-המוקשים, וחברו בצומת, שם נשאר להתארגנות.

של 2 מחלקות לפנים. כאן חברו עמו הצנחנים, שנתקשו עד כה להדביק את קצב הטנקים. לאחר שהציב בסיס אש מול הכפר, במרחק 1,500 מטרים ממנו, ופתח באש — קידם המ"פ 2 מחלקות ממזרח לכפר ומערב לו, בעוד הוא עצמו, עם יתר הטנקים, נכנס עם זחל"מ הצנחנים לתוך הכפר.

במצב־דברים זה התלקח הקרב. הכוח שנכנס לכפר נתגלה לטנקים המצריים. המ"פ ירה פגז לעבר טנק מצרי שנגלה לעיניו ואחר־כך לעבר טנק שני, אך עד מהרה נפגע הטנק שלו עצמו ואחר כך גם זחל"מ מ"פ הצנחנים שבסמוך לו.

שונים היו פני הדברים לגבי ה"פוטונים" שנעו ממזרח לכפר, ועמם המג"ד אורי. אלה תפסו עמדות־אש על גבעה השולטת יפה על המגנן, ועם יתר הטנקים שהיו בכפר ומערבה לו, השמידו תוך זמן קצר את טנקי ה"טי־34" שנמצאו בעמדות כלפי דרום. תוך־כדי הקרב הבחין מ"פ ה"פוטונים" ב"סנטור־יונים" הנעים על הכביש מצפון לו. היו אלה ה"סנטוריונים" של חטיבה ש'.

★

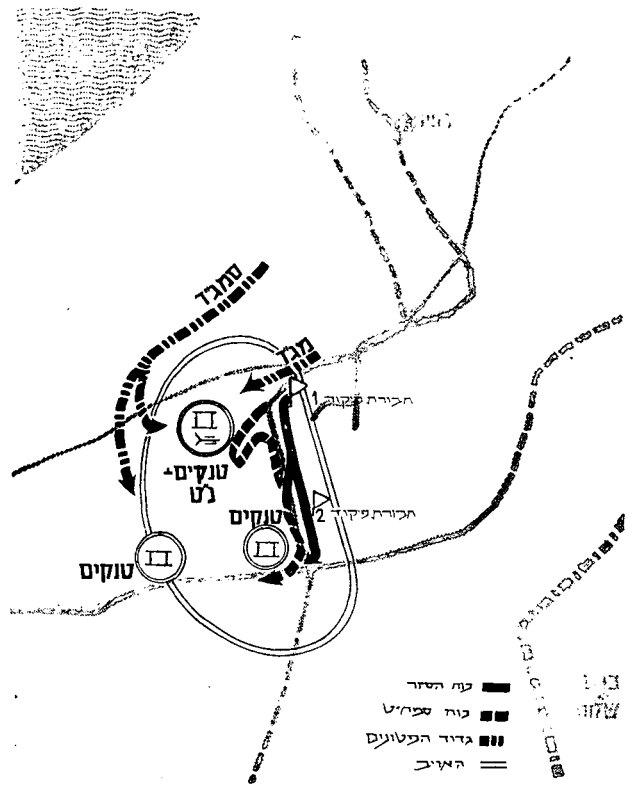
טנקי ה"טי־34" שהיו בעמדות כלפי הכביש שמצפון, הוש"מדו כאמור, על־ידי ה"סנטוריונים" של חטיבה ש' (שבהם הבחין המ"פ עמוס בסמוך למגנן); הללו הגיעו שמה בדרך לשיית זויד.

לפקודת מח"ט ש' להסתער מערבה נעו בדרך הכביש ה"סנטוריונים", אליהם הצטרף גם המג"ד גבי עם כוחו ראשונים, זמן רב לפני הקרב על המגנן, הגיעו לאיזור שמול המגנן, 3 טנקים בפקודת המ"פ אהרון. זה לא הבחין בטנקי המגנן, ונראה כי גם הללו הופתעו ולפיכך לא הספיקו לפעול. בדרך זו חלף אהרון ללא תגובה על פני המגנן, וכן עבר את שיית זויד, מקום מפקדת הדיביזיה, ונעצר כ־6 ק"מ ממערב לה.

גוש־טנקים שני של פלוגתו, שנע בדירוג אחריו, כלל 4 טנקים ובראשם הסמ"פ. הללו כבר מצאו לפנייהם מגנן־אויב ש"התעורר". הטנק המוביל ספג פגיעות של חותח "טי־34" ומרנ"ט, אך המשיך לנוע. הטנקים שנעו אחריו צידדו קנים לשמאל, ופגעו תוך תנועתם ב־2 טנקי "טי־34". ואולם, עד מהרה ירדו ה"סנטוריונים" לשטח מת לגבי המגנן, ניתקו מגע עמו, והמשיכו דרך שיית זויד, תוך ירי לצדדים, עד שחברו עם המ"פ שנע מולם מזרחה — לא לפני שכמעט ירו אלה באלה.

לאחר מכן הגיע למול המגנן רס"ג שמאי קפלן ז"ל, מ"פ "סנטוריונים", עם 11 טנקים. 6 טנקי "טי־34" שנותרו פעילים פתחו עליו באש בלתי־מדוייקת, וכוחו הגיב במהירות והתפרס. חלק מן הטנקים תפסו עמדות באיזור הכביש, בעוד יתרתם, עם המ"פ, נעו תוך כדי ירי לעבר גבעת המגנן, עד שהגיעו לשיאה, ואז נגלו לעיניהם ה"פוטונים" של חטיבה צ', שנעו עתה לכיוון הצומת.

אבידותינו בטנקים בקרב זה היו: "פטון" של עמוס שנסרף, "סנטוריון" של כוח סולומונוב שנפגע והמשיך לנוע, וזחל"מ של מ"פ צנחנים שנסרף. לאויב הושמדו בקרב זה 18 טנקי "טי־34" של המגנן.

קרב 2: קרב הצומת הראשון

כלפי דרום. בתחילה ירינו מטוח 2,000 מטרים ואחר־כך, צימצמנו את הטוח. תפסנו עמדות דרומה כלפי הכביש, והנה הנהג צועק לי שהוא רואה טנק. היתה זו הפעם הראשונה בה ראיתי טנק "טי־34". הוא עמד כ־5 מטרים הצדה ממני, ואני — עם תותחי מופנה לפנים. היה זה מוזר מאוד לראות טנק נוסע לבדו. בתחילה לא חשבתי לירות עליו, עד שהס־תכלתי על הזחלים והבינותי שזה לא שלנו, ובערך מ־20 מטרים הורדתי אותו.

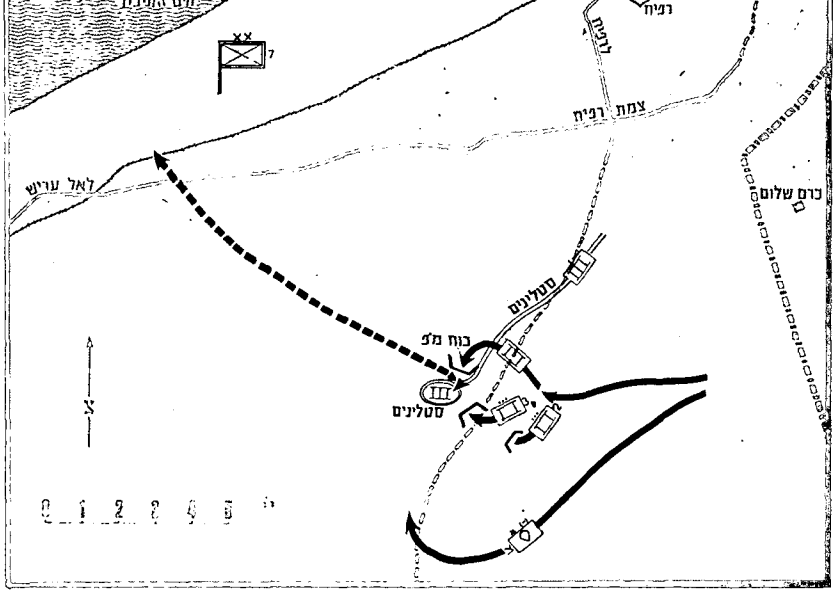
קרב 3 - חיסול מגנן הני"ט בכפר שן [1330 - 1400 לערך]

זמן מה לאחר השעה 1300, בהסתיים הקרב בצומת, הגיע מח"ט ש' את כוחותיו לעבר שיית זויד. ה"סנטוריונים" שעתה הצטרף אליהם גם כוח המג"ד, נעו בציר הכביש, ואילו ה"פוטונים" נעו בציר מסילת־הברזל.

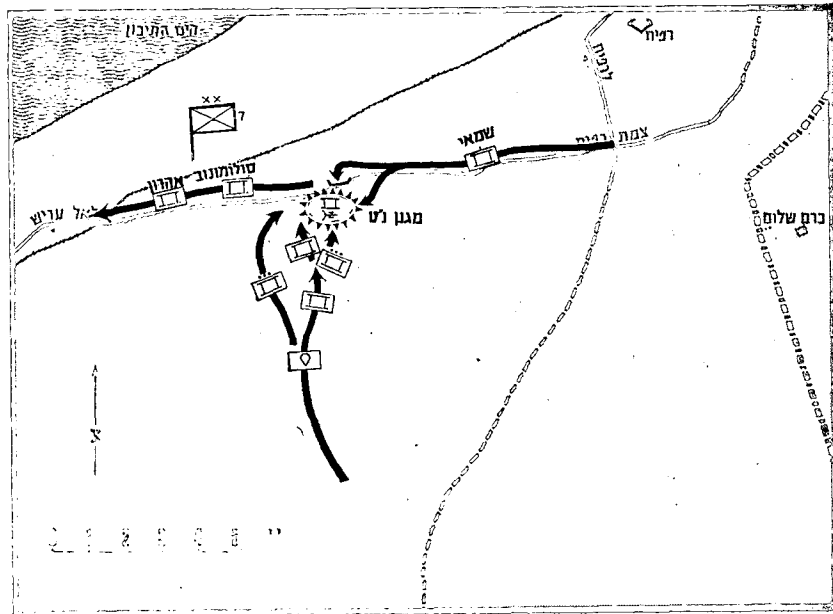
באגף הדרומי, באותה עת, התפצלה חטיבה צ', לאחר שיצאה מתוך הדיבנות. הכוח השמאלי שלה, שכלל גודד צנחנים וכן את מג"ד ה"פוטונים" עם פלוגה, עלה על מוצבי חי"ר ומרגמות של האויב, ונע לעבר כפר שן.

בשעה 1330 הגיעו לאיזור מגנן הנ"ט ה"פוטונים" מדרום וה"סנטוריונים" — על הכביש ממזרח, ותקפוהו כמעט בבת אחת; ואף כי פעלו ללא קשר אלחוט ביניהם, השמידו את כל טנקי ה"טי־34" שבמגנן, ללא שפגעו אלה באלה.

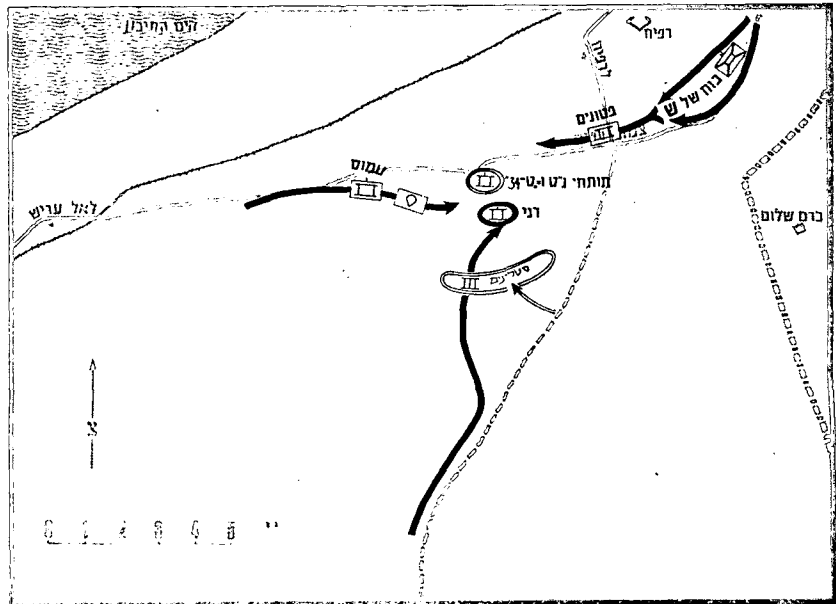
מדרום, כאמור, פעלו ה"פוטונים". למ"פ ה"פוטונים" רס"ג עמוס בהגיעו לפני כפר שן, היו 11 טנקים, שעמם נע בתבנית

קרב 1: השמדת ה"סטלינים" בדרום מערך הפתחה ע"י פלוגתו של עין גיל

קרב 3: השמדת מגן הנ"ט בשייח' זויד ע"י ה"סנטוריונים" של חטי' ש' וה"פטונים" של חטיבה צ'

קרב 4-5: השמדת יתרת גדוד ה"סטלינים" על-ידי דני; השמדת יתרת טנקי ה"טי-34" של חטיבה מצרית 16 ע"י ה"פטונים" של עמוס מחטיבה צ' וה"פטונים" של גדוד החרמ"ש מחטיבה ש'

קרב 4 - השומדת יתרת גדוד ה"סטאלינים" [1330-1600 לערך]

בעוד הקרב על המגנן נ"ט ניטש, נפגשו שוב "פוטונים" (פלור) גתו של סרן דני) ב"סטאלינים" בקרבת ציר הכביש רפיח—ניצנה. במקום התחולל קרב, שנמשך כ-3 שעות ונסתיים בהשמדתם של יתרת ה"סטאלינים".

כאשר התפצלה חטיבה צ' הורה מג"ד ה"פוטונים" למ"פ דני לנוע עם גדוד הצנחנים עליו הוטל ל"קפל" את מערך ציר הכביש; זאת — לאחר שפלוגת עין-גיל הגיעה לקרבת שיח' זויד.

הטנקים נעו צפונה בפריסה, תוך הקפדה שלא לאבד את ציר הדרך ובדרכם עברו דרך ה"סטאלינים" שכבר נפגעו לפני כן על-ידי עין-גיל, וגם כאן התקשו זחל"מי הצנחנים להדביק את ה"פוטונים", ניתקו מהם, ולפיכך נאלצו אחר-כך לנהל לבדם מלחמה קשה נגד חי"ר ונ"ט ולהעצר במרכזו של מערך האויב, עד אשר חברו עמהם הטנקים שוב, בשעות הערב.

ה"פוטונים" המשיכו, כאמור, צפונה — אך בשלב מסוים, תוך-כדי מירדף אחר אויב נסוג, סטו מציר הכביש, ובשעה 1330 לערך, כשניסה המ"פ לתקן את הסטייה, נמצא במרחק כ-2 ק"מ מדרום לכביש רפיח—אל-עריש, כ-2.5 ק"מ מערבית לציר רפיח—ניצנה.

עקב מהלך העקיפה שנקטה לא הגיעה הפלוגה למגע עם יתרת ה"סטאלינים" באיזור גוז'אל-רעד, ואף הצפינה מהם. נראה כי המפקדה המצרית אף לא הבחינה בתנועת ה"פוטונים", אולם כיוון שהקו השני העורפי שלה הותקף על-ידי כוחותינו, נשלחו ה"סטאלינים" לאחור.

באותה עת גילה המ"פ דני, מצפון לו, 3—4 טנקי "טי-34" ושני תותחי נ"ט על צוותיהם, שעסקו בסיבוב קניהם מצפון לדרום. הוא פתח בירי לטווח כ-1,000 מטרים, ואליה הצטרפו טנקי מחלקה 2 שתפסו עמדות מימין.

בעודו עוסק בכך, דיווח לו מ"מ הסיור הגדודי, שהיה מאחור, באגפו השמאלי, כי הכוח מותקף על-ידי "סטאלינים". המ"פ סובב ראשו לשמאל, והבחין ב-2 "פוטונים" שלו בוועים וכי מפקד הטנק השלישי שוכב פגוע על צריח הטנק.

למזלו היתה פלוגתו בגיאון, שאיפשר לו להמשיך ולנהל את הקרב ל-2 האגפים. טנק מ"מ וטנק הסמ"פ המשיכו לירות לצפון, בעוד המ"פ ו-3 טנקי מחלקה 2 נפנו לעבר ה"סטאלינים".

בעלותו לעמדה זיהה דני 2 טנקים שנראו לו כטנקי "טי-34" במרחק 1,200 מטרים וטנק נוסף שנחבא בין עצי אשל נמוכים. 2 מן הטנקים חסלו על-ידי המחלקה מס' 2, וטנק שלישי — ע"י טנק המ"פ, שירה בו 2 כדורים.

בהמשך הקרב שיפרו ה"פוטונים" את עמדותיהם כלפי דרום וניהלו קרבות מטוחים של 2,000 עד 1,300 מטרים, כשהם נתונים, בין היתר, להפגזות מרגמות 82 ו-120 מ"מ. מאש המרגמות נפגע טנק מ"מ 1 בצניורות הדלק, ועלה באש. טנק נוסף, שניסה לתפוס עמדות לכיוון צפון, נפגע מאש ה"סטאלינים".

לאחר שהקשר בין המ"פ למג"ד שנמצא עם כוחו של עמוס חודש בתיווך מ"מ הסיור, הפנה אליו המג"ד גם את פלוגת ה"פוטונים" שעמו, ו-2 הפלוגות חברו יחד. ה"פוטונים" של עמוס הקלו את הלחץ על דני, בפתחם באש הן על טנקי ה"טי-34" שמצפון והן על ה"סטאלינים" שמדרום לדני.

בקרב זה הושמדו למעלה מ-8 "סטאלינים". אבודותיו של דני בטנקים היו 4 "פוטונים", שמהם נשרפו 3. טנק "סטאלין" נוסף הוצא מאוחר יותר מכלל פעולה על-ידי צנחן.

קרב 5 - קרב הצומת השני - השומדת יתרת טנקי ה"טי-34" של חטיבה 16 המצרית [1530-1600 לערך]

קצת למעלה מ-3 שעות לאחר שסיימו טנקי חטיבה ש' את לחימתם באיזור הצומת והמשיכו מערבה לעבר שיח' זויד ואל-ג'ראדי, ניטש שוב באותו מקום קרב-טנקים, שבו הושג מדו יתרת גדוד הטנקים של חטיבה 16, על-ידי "פוטונים" ישראלים, בהתקפה בעת-ובעונה אחת מכיוון צפון-מזרח ומ-כיוון דרום-מערב.

מדרום פעלו הטנקים של עמוס; אלה, לאחר שחברו עם דני והקלו עליו את הלחץ, המשיכו לכיוון הצומת, ונתקלו בקבוצה של כ-6 טנקי "טי-34" שעמם נכנסו לקרב-אש מטוחים רחוקים.

באותה עת הגיע לאיזור הצומת גדוד החרמ"ש של חטיבה ש', מוגבר בפלוגת "פוטונים". גדוד החרמ"ש לא נע עם כוחות החטיבה, שכן בשעה 1100 לערך נשלח על-ידי מפקד האוגדה להגן על כרם-שלום מפני התקפת-נגד צפויה. משם הונע לאחור שעתיים לכיוון רפיח, ובהימצאו בצומת אוס-אל-כלב, בשעה 1430 לערך, השיגה אותו פקודה נוספת של האלוף טל לנוע במהירות לצומת מסורה לעזרת מח"ט צ'. פקודה דומה ניתנה גם למח"ט ש' שחזר לצורך זה משיח' זויד עם גדוד ה"פוטונים" שלו. פקודה זו בוטלה לאחר שחודש הקשר בין מח"ט צ' למג"ד ה"פוטונים", והם חברו זה עם זה.

מכל מקום, גדוד החרמ"ש הגיע בשעה 1530 לערך לאיזור הצומת, עם פלוגת ה"פוטונים". זו האחרונה נעה עד כה במפוצל, בחדר 2 זרועות החרמ"ש, התאחדה באיזור הצומת. לפקודת מג"ד החרמ"ש, שהעדיף לנוע קדימה עם הטנקים בלבד.

לפתע נוכח מג"ד החרמ"ש כי נכנס לתוך שדה-מוקשים, שחלקם היו חשופים והתנוצצו בשמש. תוך-כדי כך זיהה גם 5 טנקי "טי-34" דרומית-מערבית לצומת. הללו ניהלו קרב עם טנקי עמוס, ובהבחינם באויב הנוסף, צידדו חלקם את קניהם, ופגעו ב-2 "פוטונים" שנמצאו על הכביש דרומית לצומת. הטנקים התלקחו, אך לא ניטשו על-ידי צוותיהם, שהמשיכו להפעילם, ולאחר שפגעו ב-2 טנקי "טי-34", יצאו מן ה"פוטונים" וניהלו קרבות אישיים נגד חיילי-אויב אחרים שנמצאו בחפרות בסמוך לכביש.

יתרת הטנקים המצריים של חטיבה 16 חוסלה על-ידי הטנקים של חטיבה צ' ועל-ידי טנקי גדוד החרמ"ש של

חטיבה ש'. גם הפעם התנהל הקרב ללא קשר בין שני הכוחות הישראליים שהשתתפו בו אף כי שניהם ידעו זה על זה. לאחר שמפקדת האוגדה הרבתה ללחוץ עליהם לחבור זה לזה. בין היתר נמנע מג"ד החרמ"ש מהפעלת ארטילריה פן יפגע בכוחות צ'.

בשעה 1600 לערך חברו הכוחות בצומת. אותה שעה כבר דהרו ה"סנטוריונים" של חטיבה ש' דרך אל-ג'יראדי לעבר אל-עריש. בשעה זו כבר הושמדו למעשה כל הטנקים המצריים בפתחה — אך הטנקים שלנו עדיין לא סיימו את תפקידיהם. טנקי גדוד החרמ"ש נעו עם החרמ"ש לטיהור מערך חטיבה 16 המצרית, ואילו טנקי חטיבה צ' — כ-10 מהם עם ה"מח"ט וה"מג"ד — נעו החל משעה 1700 בשארית הדלק דרך המערכים שמדרום לצומת וחברו בשעה 1830 עם גדוד הצנחנים שנמצא מדרום לג'וראבורעד. בכך נסתיימה סופית הלחימה בפתחת רפיח.

סיכום

דברי האלוף טל בפתחת המלחמה אכן נתאמתו: בקרבות השריון בפתחת רפיח לא התרחש הכל כמתואר בקוים שעל מפת התכנון; אך הביצוע בשטח היה נאמן לפקודות ולתדריכים — וליעד המערכת.

בקרבות אלה באו לידי ביטוי שליטה ותמרון בכוחות במסגרות גדולות וקטנות כאחת, והאויב המצרי הובא למצבים שבהם הושגה עדיפות מקומית על-ידי כוחות תינו. העובדה שהקרבות נמשכו עד הערב, מלמדת גם על אופי לחימתו של האויב, אשר תימרן בטנקים שלו באיזור הצומת ובדרום הפתחה, הפעיל בעילות כלים נ"ט וארטילריה, אף כי זו האחרונה הועסקה רובה על-ידי האש הארטילרית שלנו ומטוסי ה"פוגה"; כל זאת — בנוסף לאש אנשי החי"ר שנמצאו בחפרות. כל אחד מחמשת הקרבות שתוארו נתאפיין בייחוד משלו: קרב חטיבה ש' בצומת מציג מעבר מהיר מהיתקלות של פלוגה לקרב חטיבתי בסיוע ארטי-לרי; פעולת סמג"ד ה"פטונים" בקרב זה היא דוגמה ל"קריאת-קרב" במציאות; קרבותיהם של עין-גיל ועמוס (בכפר שן) הם דוגמה לתפיסת-שטח טובה ולתמרון כוחות יעיל; והקרב של דני מהוה דוגמה להיחלצות ממצב כיתור להשגת עדיפות, תוך ניצול ניידות ה"פטונים" וכושר הקליעה של צוותי הטנקים.

מעל לכל בלטו בקרבות השריון עדיפותם של המפקדים ואנשי-הצוותים הישראלים על אלה של האויב והוכיחו בעליל העזתם ותושייתם להתאים עצמם במהירות למצבים משתנים.